

Світлана Коровченко

ОСТАННІЙ ДІМ НАД КРУЧЕЮ (НАЙДОВША ДОРОГА ДОДОМУ ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО)*

Коли ми зайшли до невеличкої сільської церкви у Крутах, – вона була густо наповнена людьми, які молились і ставили свічки за упокій душі свого земляка Ігоря Васильовича Качуровського. У церкві правилася панахида. Дивлячись на стареньких бабусь і дідусів, я думала про те, чи є серед них ті, хто провів своє дитинство разом із тоді ще маленьким хлопчиком Ігорем...

Ім'я Ігоря Качуровського добре відоме українцям, зокрема як голос, котрий звучав на радіостанції «Вільна Європа». Але крім радіожурналістики, цей беручий до справи українець успішно реалізував себе і як поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, педагог.

Народився Ігор Качуровський 1 вересня 1918 року в містечку Ніжині на Чернігівщині в сім'ї інтелігентів: і батько, і мати його були випускниками Київського університету. До дванадцяти років жив із рідними в Крутах, однак на початку 1930-х, рятуючись від репресій, родина вимушено покидає Україну, й Ігор Васильович опиняється в Курську. З цього часу розпочалися його поневіряння по світу. Австрія – Аргентина – Німеччина... Щоб якось прожити, окрім фаху письменника й науковця, «освоїв» за двадцять років і тонкощі праці вантажника, асфальтувальника, робітника портової залізниці тощо. 1969 року створив власний сімейний затишок, одружившись із Лідією Крюковою. Але навряд чи почував себе вповні щасливим на чужині, адже як тільки незалежність України відкрила можливість вернутися до отчого по-

*І. В. Качуровський
(01.09.1918-18.07.2013),
письменник, літературознавець,
радіожурналіст*

прибув син покійного Леонардо Качуровський.

А передували важливій події ціла низка ретельно організованих заходів, про перебіг яких можна кожному дізнатися на сайті Ніжинської міської районної благодійної організації «Благодійний

рога, практично зразу відвідав і рідний Ніжин, і дім свого дитинства в Крутах... Є в Ігоря Качуровського такий роман – «Дім над кручею». Тож саме біля своєї садиби над кручею і заповів він поховати свій прах.

Щоб виконати цю останню волю письменника, 22 листопада 2013 року на церемонію поховання в село Крути зібралось чимало людей: односельці, представники влади й громадськості, делегація з Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (проф. Ю. І. Бондаренко, проф. В. П. Хархун, доц. О. В. Забарний, доц. О. М. Капленко, представники студради й профкому філологічного факультету), гості з Києва та інших куточків України, з Мюнхена

Могила письменника в с. Крути

* Фото взяті із сайтів: <http://nigin-museum.do.am/news/2013-11-25-47>; http://nizhen.syaivo.com/?part_id=54

Церква Всіх Святих. Поминальна літургія перед вивезенням урни з прахом у Крути (20.11.2013). У центрі праворуч – Микола Шкурка, очільник Благодійного фонду «Ніжен»

фонд „Ніжен”» (директор Шкурка М. П.), котра добровільно взяла на себе цю відповідальну роботу. Насамперед було проведено нараду в голови Ніжинської районної держадміністрації В. А. Другакова з питання організації поховання. На підставі Закону України «Про поховання та похоронну справу» директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України академік М. Г. Жулинський, академік НАН України І. М. Дзюба, Герой України І. Ф. Драч, член-кореспондент НАН України М. М. Сулима звернулися до керівника Головного управління з питань гуманітарного розвитку Адміністрації Президента України Ю. П. Богуцького із проханням посприяти «у вирішенні всіх питань, пов'язаних із почесним похованням урни із прахом І. В. Качуровського». Згоду на поховання урни з прахом на території епархії надав настоятель Кафедрального собору Всіх Святих протоієрей Сергій Чечин, оскільки райдержадміністрація на звернення сина Ігоря Качуровського Леонардо з таким проханням не змогла дати позитивної відповіді. Нібито нинішня власниця колишньої садиби Качуровських спочатку дала згоду на виділення земельної ділянки для урочистого поховання літератора й ученого, але згодом відмовилася. Тому на клопотання директора благодійного фонду «Ніжен» М. П. Шкурка, який узявся виконати волевиявлення померлого, було вжито заходів «щодо скликання сесії сільської ради в повному складі, роз'яснення депутатам вимог законодавства та заслуг І. В. Качуровського перед Україною з тим, щоб виконати його волевиявлення щодо поховання та у відповідності з чинним законодавством». На двадцять третій сесії шостого

скликання, що відбулася 8 жовтня 2013 року в с. Крутах, було ухвалено рішення виділити місце для перепоховання площею 0,02 га по вулиці Незалежності, поблизу родинної садиби. Обов'язок контролю за виконанням цього рішення був покладений на сільського голову М. М. Безпалого.

Урочисте перепоховання праху Ігоря Качуровського почалося із заупокійної литії, яку провів архієпископ Чернігівський та Ніжинський Української Православної Церкви Київського Патріархату преосвященіший владика Євстратій. Йому співслужило духовенство Ніжинського благочиння

УПЦ КП. Після обряду священнослужитель мовив своє слово пошани: «Нехай прах його тут спочиває, а душа його перебуває в оселях Небесних разом із багатьма-багатьма іншими дітьми нашої української землі, які багато втерпіли на своєму віку за любов до Бога, за любов до рідного народу. Царство Небесне і Вічна Пам'ять спочилому».

Зустріч Леонардо Аріана Качуровського (праворуч) із ректором Ніжинського університету Олександром Бойком (ліворуч)

Виступив із промовою і голова районної ради О. В. Бузун. Він сказав, що сьогодні сумна подія, адже Ігоря Качуровського вже немає серед живих, але з іншого можна порадіти – з того, що його прах нарешті повернувся в рідну землю.

Доктор філологічних наук, професор, член НСПУ О. Г. Астаф'єв сказав таке: «Сьогоднішня подія пам'ятна з кількох причин: по-перше, здійснився заповіт Ігоря Васильовича і він повернувся на рідну землю, по-друге, поверну-

лися до скарбниці української літератури його твори і зайняли у ній належне місце. Думаю, що їх будуть постійно читати. Ігор Васильович дивовижно вплинув на стан нашої свідомості. У всіх своїх творах Ігор Качуровський завжди був гранично чесним. Він аналізував будь-які поняття, ставив їх під сумнів і вважав, що найбільшою цінністю на землі є людина. Коли ми вперше запросили його до Ніжинського університету імені Миколи Гоголя на спецкурс у травні 1993 року, Ігор Васильович тоді відкрив нам ніжинську еміграцію, імена тих людей, які не з власної волі опинилися за кордоном. Пізніше ми з ними зв'язалися, розшукали твори. Дехто потім відвідав Ніжин. Так своїх закордонних земляків Ігор Качуровський повернув українській культурі, і це багато імен. Саме в Ніжині вийшли перші його книги після 1990-х років. Цікаво, що він передав до Ніжинського краєзнавчого музею свої примітки до поеми про голодомор «Село», в якій описав правдиві факти. Добре, що його прах повернувся на рідну землю. Думаю, що люди будуть сюди йти й поклонятися його прахові, як мощам у Києво-Печерській лаврі».

Сказав слово і доктор філологічних наук, професор, член НСПУ М. С. Тимошик: «З відходом у вічність Ігоря Васильовича відходить

ціла епоха українського Мюнхена. Протягом тривалого часу його голос чула вся Європа.

На радіостанції «Вільна Європа» він був головним редактором і головним коментатором. Радянська влада боялася цього голосу і глушила найненавистішу радіостанцію. Ігор Качуровський хотів, щоб із «Вільної Європи» йшло рідне слово до колись вільної України. Саме з Мюнхена поширювалися по всьому світу правдиві, унікальні, дивовижно чесні книжки Ігоря Васильовича Качуровського. Ті, кому Ігор Васильович дарував свої книги, знають, що він ніколи не ставив дати, бо знав, що книжка є вічною річчю. Справді, ініціативу з повернення книжок Качуровського зробив Ніжин, але я хотів би, щоб прозвучало ім'я видавництва «Либідь», яке вперше надрукувало триптих Ігоря Качуровського «Метрика»,

«Фоніка», «Строфіка». Нарешті книжки, якими захоплювався весь світ, прийшли до нас в Україну. Вони дуже знадобляться студентам. Дуже хочеться, щоб усе те, про що мріяв Ігор Качуровський, збулося».

Присутні із завмиранням серця слухали спогади Леонардо Качуровського, який розповідав про батька і прочитав один із його сповнених болю віршів:

*Слався дим гіркий,
в день, коли я на світ прийшов,
у провулках точився бій,
з трунів точилась кров.*

Відмітив Леонардо й те, що 18 липня цього року, коли помер Ігор Качуровський, була дуже тепла погода, синіло небо, співали дрозди. У цьому ніби закодовано символізм, що на пам'ять письменника і його творчий спадок пролітеться сонячне світло й сонячна благодать.

Поет А. Г. Шкуліпа у своїй промові наголосив: «Маємо приклад підтвердження того вислову, що найдовша дорога додому». Пам'яті свого творчого колеги, члена НСПУ, лауреата Національної пре-

У Свято-Михайлівській церкві с. Крути (зліва направо): сільський голова Михайло Беззалий, Леонардо Качуровський, отець Василій

Остання дорога...

*Заупокійне богослужіння та чин погребіння очолив
Високопреосвященніший Євстратій, архієпископ
Чернігівський та Ніжинський (ліворуч)*

міі імені Т. Г. Шевченка він присвятив вірш під назвою «Монолог перед останньою дорогою»:

*...Не ногами вступив я у двір,
Не руками торкнувся до клямки.
Сизим попелом у поговір,
Сивим димом у пам'ять до мамки.*

До місця останнього пристанища Велико-го майстра слова стікалася кореспонденція з різних країн світу. Зокрема, друзі та шанувальники Ігоря Васильовича з Аргентини надіслали листа такого змісту:

*«До: пні. Олени Геннадіївни Бросаліної
– Київ пна. Миколи Миколаєвича Науменко –
Ніжин*

*Ми, друзі блаженної пам'яті Ігоря Васи-
льовича Качуровського з Аргентини, де Поет
проживав, працював, писав незабутні літера-
турні твори на протязі понад 20 років, хочемо
долучитися до величавих похоронів незабут-
нього Поета і Друга.*

*Нам назавжди залишаться спогади про лі-
тературні вечори, прогульки в пошуках приро-
ди в околицях Буенос Айреса, Його грибна міс-
тика, де в приємній дружній атмосфері Ігор
читав нам свої поезії.*

*Тут, в Аргентині, ми вже відправили пана-
хиду за душу Покійного, як також вшанували
Його пам'ять читанням творів Поета та його
біографії.*

*Вічна Йому Пам'ять!!
Друзі з Аргентини.
Листопад 2013 року».*

Після виступів гостей архієпископ Черні-гівський та Ніжинський Євстратій провів чин погребіння праху письменника.

Потім відбулися пошанувальні врочистості, присвячені пам'яті Ігоря Качуровського. При-сутні мали можливість переглянути прижиттєві відео за участю письменника, його зафільмо-ване інтерв'ю, у якому наголошувалося, що існує три типи мужності. Перша – мужність того,

хто обороняється, друга мужність – напад, і є ще третій вид, який таки був властивий і самому письменнику. Це мужність міцно стояти на но-гах, коли тебе намагаються повалити чи то жит-теві негаразди, чи то супротивники. Недарма в Ігоря Васильовича є такі слова:

*Я душу все життя тримав наостіж –
Заходь, хто хоче, і що хоч бери.
І гості розтягали все. Та гості ж
Мені свої приносили дари...*

На вечорі-рек-віємі виступили ті, хто особисто знав Ігоря Качуровсько-го і на чий життєвий вибір він уплинув, а також ті, кого по-стать митця не зали-шила байдужим. Сер-ред них – кандидат філологічних наук, поетка, перекладач, член НСПУ О. Г. Бросаліна, кандидат філологічних наук, професор Академії адвокатури Украї-ни, перекладач, член

Професор О. Г. Астаф'єв

НСПУ Т. І. Конончук, старший науковий спів-робітник Національного університету «Кієво-Могилянська академія», завідувач наукового архіву Таїсія Сидорчук, поетка, прозаїк, драма-тург, перекладач, член НСПУ С. В. Майданська,

Професор М. С. Тимошук

член НСПУ С. В. Майданська, поет, прозаїк, пере-кладач, член НСПУ О. В. Шугай, поетка, перекладач, член НСПУ О. В. Кри-штальська, співачка, бандуристка, шану-вальниця творчості Ігоря Качуровсько-го Надія Боянів-ська, поетка з м. Ічні Л. Г. Карпенко. Та-кож виступали спі-вочі колективи, які виконували пісні на слова Ігоря Качуров-ського, як-от лауреат багатьох усеукраїн-ських та міжнародних конкурсів, фестивалів, зразковий хор «Сяйво» Ніжинської дитячої музичної школи під керівництвом і диригуван-ням заслуженого працівника культури С. О. Го-луба й академічний хор Ніжинського училища культури і мистецтв імені М. Заньковецької під керівництвом кандидата мистецтвознавства,

доцента НДУ, кавалера ордена «За видатні досягнення в музичному мистецтві», відмінника освіти України Любові Дорохіної та ін.

Із великою теплотою згадувала Ігоря Качуровського дослідниця його творчості Олена Геннадіївна Бросаліна: «Він народився в незалежній Україні, у той короткий період, коли Україна була під правлінням гетьмана Скоропадського. Потім почалися роки скитань. Мені його життя нагадує життя Йосипа, якого брати продали в рабство, але він став першою людиною після фараона в Єгипті. І коли настав голод, то брати прийшли до нього, і він урятував їх. Так само, як біблійний Йосип, він помер на чужині». Вона з удячністю згадувала, як Ігор Качуровський завжди підтримував її у творчих починаннях, почитала свої поезії, присвячені видатному літераторові.

Через хворобу не зміг особисто прибути на поховання І. Качуровського поет, мистецтвознавець, кінокритик, сценарист Л. В. Черева-

тенко, однак він надіслав сонет, приурочений світлій пам'яті побратима по перу, колеги-науковця:

ІГОР КАЧУРОВСЬКИЙ

*Круті шляхи судилися йому:
То курс на Курськ, а то на Аргентину...
Каринтію, Канаду, Палестину
Завчив напам'ять сорок літ тому.*

*Пітьму долав і далечінь німу,
Вдень і вночі трудився без упину.
Він боронив людину й Україну,
Не розкривав об'ємів будь-кому.*

*Можливо це – і зовсім не ганьба
(Ще й гучно привітає вас юрба) –
Пергу збирати до чужинських пасік.*

*Страждання хай повторяться й жалі, –
В крутянській забажав лежать землі
Останній український неокласик!*

Та велика кількість людей, які прийшли віддати данину пам'яті покійному і провести його в останній путь, засвідчує, що Ігор Качуровський добре знаний в усій Україні і з особливою сердечністю пошанований на своїй малій батьківщині, що він особисто і весь його творчий набуток помітно позначилися на українській культурі, науці, на долях багатьох людей. Він запам'ятається як непересічна особистість, а його творчість займе поважне місце в скарбівні української літератури.

У селі Крутах тепер височіє пам'ятник-курбан – над вузьенькою річечкою з одного боку

і садибою, де пройшло дитинство письменника, з іншого. Останній дім над кручею, де Ігор Качуровський відтепер спочиватиме після найдовшої дороги – дороги додому...